

Evaluatie van het ouderschapsonderzoek: een follow-up

Prof. Dr. E. S. Kluwer

Universiteit Utrecht & Radboud Universiteit

Colofon

Begeleidingscommissie:

Mr. M.F.G.H. (Marion) Beckers;
raadsheer Gerechtshof Amsterdam

Mr. C.A.R.M. (Cees) van Leuven;
raadsheer Gerechtshof 's-Hertogenbosch

Dr. H.G.E. (Suzan) Verberk;
wetenschappelijk adviseur Raad voor de rechtspraak

Evaluatie van het
ouderschapsonderzoek:
een follow-up

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding en achtergrond van het follow-up onderzoek	5
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	7
1.3	Methode van onderzoek	7
1.4	Overzicht van het rapport	8
2	Inzet, kosten, en uitkomst	9
	Inzet	9
	Kosten	9
	Uitkomst	9
3	Focusgroepen met raadsheren en deskundigen	11
3.1	Inzet van het ouderschapsonderzoek	11
	Raadsheren	11
	Deskundigen	12
3.2	Doelstelling van het ouderschapsonderzoek	13
	Raadsheren	14
	Deskundigen	14
3.3	Aanpak en kosten van het ouderschapsonderzoek	14
	Raadsheren	15
	Deskundigen	15
3.4	Deskundigen	16
	Raadsheren	16
	Deskundigen	17
3.5	Deskundigenbericht	18
	Raadsheren	18
	Deskundigen	18
3.6	Effectiviteit van het ouderschapsonderzoek	19
	Raadsheren	19
	Deskundigen	20
3.7	Toekomst van het ouderschapsonderzoek	20
	Raadsheren	21
	Deskundigen	21
4	Conclusies en aanbevelingen	23
4.1	Conclusies	23
	Inzet, kosten en uitkomst van het ouderschapsonderzoek	23
	Ervaringen van gedragsdeskundigen en raadsheren met het ouderschapsonderzoek	24
4.2	Aanbevelingen	26

Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond van het follow-up onderzoek

Hoewel exacte cijfers ontbreken verloopt naar schatting 10% van de scheidingen zo problematisch dat de kinderen ernstig klem komen te zitten.¹ Deze zeer geëscaleerde scheidingen (ook wel aangeduid met de term vechtscheiding) gaan gepaard met lange en complexe gerechtelijke procedures met de bijbehorende materiële en immateriële kosten voor ouders, kinderen en de Rechtspraak. Raadsheren kunnen in deze zaken een *ouderschapsonderzoek* opleggen (zie Kluwer, 2013)². Hierbij wordt door de rechter in gezag- en omgangszaken een deskundige aangesteld en krijgen strijdende ouders de gelegenheid om onder diens begeleiding (met toepassing van mediation- en coachingstechnieken) alsnog zelf tot een (deel)oplossing te komen voor het geschil dat aan de rechter is voorgelegd. Tegelijkertijd verricht de deskundige onderzoek en wanneer ouders niet tot overeenstemming komen rapporteert de deskundige zijn of haar bevindingen aan de rechter die deze informatie kan gebruiken bij de beslissing. De doelstelling van het ouderschapsonderzoek is als zodanig tweeledig: (1) ouders de gelegenheid bieden om alsnog tot overeenstemming te komen, en (2) als dat niet lukt de rechter informeren opdat deze een beslissing kan nemen.

Tussen 2008 en 2011 is deze procesmethode geïmplementeerd bij de hoven door middel van een door het rijk gefinancierde pilot onder ruim 250 familiezaken. Tussen 2010 en 2013 is in opdracht van de Raad voor de Rechtspraak door de Universiteit Utrecht een onderzoek uitgevoerd om de werkzaamheid van het ouderschapsonderzoek te evalueren (Kluwer, 2013). Het ouderschapsonderzoek bleek een geïntegreerde en eenduidige procesmethode bij de hoven, die hoofdzakelijk wordt ingezet bij zaken over de contactregeling waarbij sprake is van zeer geëscaleerde conflicten tussen de ouders. In ongeveer de helft van de onderzochte gevallen slaagden ouders er met behulp van de deskundige in om tot (gedeeltelijke) overeenstemming te komen. Wanneer er geen

1. Bron: www.dekinderombudsman.nl; www.kinderbescherming.nl/themas/g/gezag-en-omgang/gezag--omgang-cijfers-en-onderzoek
2. Kluwer, E.S. (2013). *Het ouderschapsonderzoek: een aanpak bij vechtscheidingen*. Raad voor de rechtspraak: Research Memoranda, nr. 1.

overeenstemming werd bereikt leidde het ouderschapsonderzoek volgens betrokken raadsheren tot een beter geïnformeerde beslissing. Ook kwam volgens de deskundigen in de meeste gevallen de communicatie tussen de ouders weer enigszins op gang. Tegelijkertijd liet het empirische onderzoek geen voordeel zien van het ouderschapsonderzoek ten opzichte van reguliere procedures voor wat betreft de relatie tussen de ouders. Volgens de geïnterviewde deskundigen en raadsheren was het ouderschapsonderzoek echter een adequaat middel voor de specifieke groep ouders die ernstige communicatieproblemen heeft waarvan het kind nadelige gevolgen ondervindt, waarvoor de klassieke middelen ontoereikend zijn. Concluderend werd in 2013 gesteld dat het ouderschapsonderzoek ouders in een vechtscheiding de mogelijkheid biedt om er alsnog samen uit te komen en dat, indien dit niet lukt, het deskundigenrapport de raadshere belangrijke informatie geeft om tot een beslissing te komen. Om die reden werd aanbevolen om het ouderschapsonderzoek verder te stimuleren en ontwikkelen. Na de pilotfase is het ouderschapsonderzoek sinds 2015 toegevoegd aan het reguliere instrumentarium van de familierechters bij de gerechtshoven³. In 2018 wordt de financiering van het ouderschapsonderzoek opnieuw geëvalueerd. Hoe vaak het ouderschapsonderzoek in de afgelopen jaren is ingezet en wat de bevindingen van betrokken raadsheren en deskundigen hiermee zijn, is onderwerp van deze follow-up. Sinds de evaluatie van de eerdere pilot zijn er verscheidene nieuwe initiatieven ontstaan op het gebied van hulp en interventies bij vechtscheidingen zoals de bijzondere curator en gemeentelijk georganiseerde hulpverlening bij vechtscheidingen (zie onderstaand kader)⁴. De Raad voor de Rechtspraak acht het van belang te constateren welke meerwaarde het ouderschapsonderzoek volgens betrokkenen heeft ten opzichte van deze andere instrumenten.

BINNEN DE RECHTSTOEPASSING IN OUDERSCHAPSZAKEN STAAN DE RECHTER DE VOLGENDE MIDDELEN TER BESCHIKKING:

- het beproeven van een minnelijke regeling ter zitting
- verwijzen naar mediation
- verwijzen naar het omgangshuis
- verwijzen naar andere vorm van hulpverlening (bijv. Kinderen uit de Knel)
- benoemen van een bijzondere curator
- onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming
- uitspreken van een Ondertoezichtstelling (OTS)
- het inzetten van dwangmiddelen, als dwangsom en lijfswang.

3. Afhankelijk van het inkomen van het ouderpaar wordt het ouderschapsonderzoek thans gefinancierd door het Rijk of door betrokkenen zelf.

4. Bron: Mr. C.A.R.M. van Leuven (ongepubliceerd document, 2017)

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De *doelstelling* van dit follow-up onderzoek is het feitelijke gebruik van het ouderschapsonderzoek en het door raadsheren en gedragsdeskundigen gepercipieerde nut ervan in kaart te brengen. De volgende *onderzoeksvragen*, zoals geformuleerd in de startnotitie, staan centraal in dit onderzoek:

1. Hoe verhoudt het huidige gebruik van het ouderschapsonderzoek zich tot het gebruik in de eerdere pilotfase tussen 2008 en 2011 (wat betreft inzet, kosten en uitkomst)?
2. Wat is de ervaring van betrokken gedragsdeskundigen en raadsheren met het ouderschapsonderzoek (het gebruik en nut)?
3. Hoe duiden gedragsdeskundigen en raadsheren het verschil in gebruik van het ouderschapsonderzoek tussen de hoven?
4. Wat is de meerwaarde van het ouderschapsonderzoek ten opzichte van andere (recente) inzetbare instrumenten op het gebied van vechtscheidingen volgens gedragsdeskundigen en raadsheren?

1.3 Methode van onderzoek

Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 1 zijn gegevens verzameld bij de hoven over de feitelijke inzet, afloop (wel/geen overeenstemming bereikt) en kosten van het ouderschapsonderzoek. Voor het beantwoorden van onderzoeksvragen 2 t/m 4 zijn twee focusgroepen (groepsinterviews) gehouden. Ten eerste een focusgroep met vijf raadsheren uit de familiector. Alle hoven - Den Haag, Amsterdam, Arnhem-Leeuwarden, en Den Bosch – waren vertegenwoordigd. Ten tweede een focusgroep met zeven ervaren deskundigen uit elk ressort. Tijdens de focusgroepen is gesproken over de ervaringen van raadsheren en deskundigen met het ouderschapsonderzoek en hun visie op de effectiviteit en de toekomst van het ouderschapsonderzoek. Specifiek zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

1. De inzet ouderschapsonderzoek: welke zaken komen in aanmerking voor het ouderschapsonderzoek en welke niet, wat zijn redenen om te kiezen voor andere interventies, wat verklaart de terugloop in het aantal ouderschapsonderzoeken de afgelopen jaren, wat verklaart het verschil in inzet tussen de hoven?
2. Doelstelling van het ouderschapsonderzoek: wat is de primaire functie van het ouderschapsonderzoek, wat is de haalbaarheid van het bereiken van de doelstel-

lingen van het ouderschapsonderzoek (overeenstemming bereiken en/of de rechter informeren)?

3. De aanpak en kosten van het ouderschapsonderzoek: hoe wordt het ouderschapsonderzoek uitgevoerd, volstaat het maximale factuurbedrag, wat zijn de ervaringen met regievoering over het ouderschapsonderzoek?
4. De deskundigen: wat is de inschatting van de kwaliteit en het aantal beschikbare deskundigen in elke regio, weten de deskundigen wat er van hen verwacht wordt?
5. Het deskundigenbericht: hoe wordt er gerapporteerd door de deskundigen, kunnen de deskundigen de vragen die worden gesteld altijd beantwoorden, hoe wordt er gebruik gemaakt van het rapport in het komen tot de eindbeschikking?
6. De effectiviteit van het ouderschapsonderzoek: hoe schat men de effectiviteit van het ouderschapsonderzoek in, als het gaat om het stoppen van de strijd, de verbetering in de relatie tussen de ouders, het informeren van de rechter?
7. De toekomst van het ouderschapsonderzoek: hoe ziet men de toekomst, zou het ouderschapsonderzoek moeten worden aangeboden bij de rechtbanken?

1.4 Overzicht van het rapport

Het voorliggende rapport beschrijft de resultaten van het onderzoek. Hoofdstuk 2 bevat een beschrijving van de inzet, uitkomst en kosten van het ouderschapsonderzoek in de periode 2008-2011 (pilot) en 2015-2017 (*onderzoeksvraag 1*). Hoofdstuk 3 bevat het verslag van de focusgroepen met raadsheren en deskundigen (*onderzoeksvraag 2-4*). Per onderwerp wordt telkens de visie van de raadsheren en van de deskundigen na elkaar besproken. In Hoofdstuk 4 worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

Inzet, kosten, en uitkomst

Dit hoofdstuk bevat een beknopte beschrijving van de inzet, uitkomst en kosten van het ouderschapsonderzoek in de periode 2008-2011 (pilot) en 2015-2017 (*onderzoeksvraag 1*).

Inzet

Ten tijde van de pilot (2008-2011) zijn er 319 ouderschapsonderzoeken gestart, waarvan het grootste deel bij het hof Den Haag (zie Tabel 1). Sinds 2015 tot eind juni 2017 zijn er 58 ouderschapsonderzoeken gestart. Er is dus sprake van een sterke daling in aantal gelaste ouderschapsonderzoeken ten opzichte van de pilot. Daarbij geldt dat de locatie Leeuwarden het instrument tegenwoordig relatief vaak inzet en de locatie Arnhem zeer weinig. De reden voor de afname in aantallen en de verschillen in inzet tussen de hoven is uitgevraagd bij de raadsheren (zie par. 3.1).

Kosten

De kosten per gefactureerd onderzoek in de periode 2015-2017 zijn ten opzichte van de pilot iets gestegen, maar nog steeds onder de € 4.500 die maximaal mag worden gefactureerd (zie Tabel 1). De totale kosten van de inzet gedurende 2015-2017 komen uit op ruim 2 ton.

Uitkomst

Uit het universitaire onderzoek in 2013 bleek dat in ongeveer de helft van de onderzochte gevallen ouders met behulp van de deskundige tot (gedeeltelijke) overeenstemming kwamen.¹ Gegevens over de uitkomst van de ouderschapsonderzoeken in

1. Ter vergelijking: het percentage (gedeeltelijke) overeenstemming bij mediation naast rechtspraak in eerste aanleg is 57,5% (Bron: Raad voor de rechtspraak).

Tabel 1: Aantal ouderschapsonderzoeken 2008-2011 (pilot) en 2015-2017

	2008-2011 (pilot) Aantal totaal (en gemiddeld per jaar)	2015-2017 Aantal totaal (en gemiddeld per jaar)
Amsterdam	30 (<8)	9 (3)
Den Bosch	39 (10)	15 (5)
Den Haag	180 (45)	11 (<4)
Locatie Arnhem*	41 (10)	2 (<1)
Locatie Leeuwarden*	29 (7)	21 (7)
Totaal	319 (80)	58 (<20)
Kosten per onderzoek (gemiddeld gefactureerd, voor zover bekend)	€ 3605**	€ 4356***
Totale kosten (gefactu- reerd, voor zover bekend)	€ 728.180**	€ 200.368***

* Ten tijde van de pilot (voor 2013) waren Arnhem en Leeuwarden twee gerechtshoven.

** Gebaseerd op cijfers van de gerechtshoven Arnhem, Den Bosch & Den Haag; voor Amsterdam en Leeuwarden kosten niet bekend

*** Bij deze bedragen zijn 3 zaken buiten beschouwing gelaten, waarbij het ouderschapsonderzoek niet volledig is uitgevoerd of waarbij de ouders de kosten zelf gedragen hebben. Inclusief deze zaken komt het gemiddelde bedrag per ouderschapsonderzoek uit op €4267 (totaal €213.327).

de periode 2015-2017 (zie Tabel 2) wijken hier niet duidelijk vanaf, maar de aantallen zijn te klein om hieraan harde conclusies te verbinden.

Tabel 2: Uitkomsten ouderschapsonderzoeken (indien afgerond) 2015-2017

	Geen overeen- stemming	(Gedeeltelijke) overeenstemming	(Nog) niet bekend
Amsterdam	7	0	2
Den Bosch	7	6	2
Den Haag	0	2	9
Locatie Arnhem	1	1	0
Locatie Leeuwarden	7	8	6
Totaal	22	17	19

Focusgroepen met raadsheren en deskundigen

Dit hoofdstuk bevat het verslag van de focusgroepen met raadsheren en met deskundigen. Besproken wordt wat de ervaring van betrokken raadsheren en deskundigen is met het ouderschapsonderzoek (inzet en nut), hoe raadsheren en deskundigen het verschil in gebruik van het ouderschapsonderzoek tussen de hoven duiden, en wat de meerwaarde is van het ouderschapsonderzoek ten opzichte van andere instrumenten (*onderzoeksvraag 2-4*). Per onderwerp wordt telkens de visie van de raadsheren en die van de deskundigen na elkaar besproken.

3.1 Inzet van het ouderschapsonderzoek

In dit onderdeel is besproken welke zaken in aanmerking komen voor het ouderschapsonderzoek (en welke niet), wat de redenen zijn om te kiezen voor andere interventies, en wat de terugloop in het aantal ouderschapsonderzoeken de afgelopen jaren en het verschil in inzet tussen de hoven verklaart.

Raadsheren

Raadsheren geven aan dat de zaken die in aanmerking komen voor een ouderschapsonderzoek over het algemeen gaan over gezag, omgang, hoofdverblijf, zorgverdeling, en in sommige gevallen vervangende toestemming verhuizing. Het betreft zaken waar sprake is van een lange periode van procederen, waar reeds meerdere andere (rechterlijke) interventies zijn ingezet, maar die desondanks zijn vastgelopen en waar geen uitzicht is op een oplossing. Daarbij geven de raadsheren aan dat het ouderschapsonderzoek als *ultimum remedium* wordt ingezet om de schade voor de kinderen in de vechtscheiding te beperken. Voorwaarde is volgens de raadsheren dat ouders ontvankelijk zijn voor communicatie met de andere ouder en ervoor open staan

om in elk geval te proberen om tot een oplossing te komen voor het geschil. Contra-indicaties zijn dat de zaak naar inschatting van de raadsheer volledig uitzichtloos is in dit opzicht of dat er sprake is van (een vermoeden van) psychopathologie of verstandelijke beperkingen.

Ten opzichte van andere instrumenten biedt het ouderschapsonderzoek een aantal specifieke voordelen, zo stellen de geïnterviewde raadsheren. Mediation of een raadsonderzoek is volgens hen in deze complexe zaken minder geschikt omdat deze instrumenten doorgaans geen inzicht geven in de oorzaken van het disfunctionerend ouderschap. Het ouderschapsonderzoek richt zich op de vraag *waarom* het ouderschapssysteem niet functioneert, geeft inzicht in het gedrag van de ouders, en biedt ouders de mogelijkheid om destructieve interactiepatronen waar de kinderen schade van ondervinden te veranderen. Bovendien geeft het deskundigenbericht niet alleen zeer nuttige informatie aan de rechter maar is het voor ouders tevens een stok achter de deur om mee te werken aan het zoeken naar een oplossing, aldus de raadsheren, terwijl deze mogelijkheid bij mediation of bij Kinderen uit de Knel ontbreekt. Ten slotte biedt het ouderschapsonderzoek volgens de raadsheren de mogelijkheid om de stem van het kind te laten horen zonder dat een bijzondere curator benoemd hoeft te worden. Het ouderschapsonderzoek wordt uitgevoerd door deskundigen die de tijd en professionele kwaliteiten hebben om door te kunnen dringen tot de ouders. De raadsheren zijn het erover eens dat het ouderschapsonderzoek aan specifieke doelen beantwoordt die niet met de andere instrumenten bereikt kunnen worden: focus op de ouders, persoonlijke aanpak door een ervaren gedragsdeskundige, en rapportage.

De afname in het aantal ouderschapsonderzoeken de afgelopen jaren is volgens de raadsheren vooral het gevolg van miscommunicatie: de hoven waren in de veronderstelling dat er niet langer geld beschikbaar was voor het ouderschapsonderzoek. Een andere reden die door de raadsheren wordt genoemd is dat men voorzichtig is met het inzetten van het ouderschapsonderzoek omdat het belastend is voor partijen en niet altijd tot een oplossing leidt. Evenwel resteert in die laatste gevallen het belang van het ouderschapsonderzoek als informatieverschaffing aan de rechter, volgens de raadsheren.

Deskundigen

De deskundigen geven aan dat de zaken die in aanmerking komen voor een ouderschapsonderzoek doorgaans langdurige en complexe *high conflict* zaken zijn waar

meerdere partijen en vaak ook meerdere hulpverlenende instanties bij betrokken zijn. Het ouderschapsonderzoek wordt gezien als laatste middel om enerzijds toe te werken naar overeenstemming en anderzijds meer duidelijkheid te krijgen in de complexiteit van de zaak. Kenmerkend is verder dat er meestal meerdere juridische procedures en meerdere interventies geweest zijn. Volgens de deskundigen is er vaak sprake van persoonlijkheidsproblematiek bij de ouders (al dan niet onderkend) en contactverlies van het kind met een van beide ouders. Conflicten over ouderschap vaak zijn verweven met andere conflicten, bijvoorbeeld over financiën, wat in de opdracht niet altijd duidelijk is. Volgens de deskundigen kan elke zaak in principe geschikt zijn voor een ouderschapsonderzoek, mits partijen ontvankelijk zijn voor onderlinge communicatie. Geweld (tussen ouders of tussen ouder en kind) wordt door de deskundigen in principe niet als contra-indicatie gezien, tenzij er een risico is op geweld tijdens de gesprekken.

In relatie tot de andere instrumenten die de rechter ter beschikking staan, zien de deskundigen vooral een toename in verwijzingen naar bijzondere curatoren. De door hen veronderstelde reden daarvoor is dat de procedure makkelijker, sneller en goedkoper is. De deskundigen worden regelmatig gevraagd als bijzondere curator en geven aan soms hetzelfde werk te moeten doen, en dezelfde (complexe) vragen te moeten beantwoorden als in een ouderschapsonderzoek, maar dan voor een veel lagere vergoeding (€800)¹. De deskundigen zijn van mening dat rechters meer onderscheid moeten maken tussen de bijzondere curator en het ouderschapsonderzoek en beter moeten kijken welk instrument voor welke zaak geschikt is. Zij hebben de indruk dat dit onderscheid bij rechters vaak niet duidelijk (genoeg) is en suggereren duidelijke richtlijnen op te stellen voor de diverse instrumenten.

3.2 Doelstelling van het ouderschapsonderzoek

De oorspronkelijke doelstelling van het ouderschapsonderzoek als instrument bij complexe scheidingen is tweeledig: 1) ouders alsnog de gelegenheid bieden om zelf tot overeenstemming te komen onder begeleiding van een deskundige, en 2) wanneer dat niet lukt de rechter informeren zodat deze een beslissing kan nemen. In dit onderdeel is besproken wat in de praktijk de primaire functie van het ouderschapsonderzoek is en wat de haalbaarheid is van het bereiken van de doelstellingen.

1. Noot: niet besproken is door wie (gerecht in eerste aanleg of appelinstantie) de deskundigen als bijzondere curator zijn benoemd. Zowel rechtbanken als hoven kunnen een bijzondere curator benoemen, maar het gebeurt vaker bij rechtbanken.

Raadsheren

Uit het gesprek met de raadsheren komt duidelijk naar voren dat zij de tweeledige doelstelling van het ouderschapsonderzoek ondersteunen. Enerzijds is het doel van het ouderschapsonderzoek om in het belang van de kinderen te kijken of ouders nog gezamenlijk invulling kunnen geven aan het ouderschap. Dat kan variëren van dat beide ouders het gezag behouden met minimale communicatie (parallel ouderschap) tot samen “door één deur kunnen” en afspraken kunnen maken over de kinderen (bijvoorbeeld over vakanties). Anderzijds is het ouderschapsonderzoek een middel om een geïnformeerde beslissing te nemen in zaken waar het niet duidelijk is wat de beste beslissing is en tevens om deze beslissing breder te kunnen verantwoorden. De gewenste uitkomst is volgens de raadsheren altijd dat het ouderschapsonderzoek leidt tot overeenstemming tussen de ouders. Wanneer dit niet lukt is het onderzoek in hun optiek een waardevol middel om tot een verantwoorde beslissing te komen en deze inhoudelijk te kunnen motiveren richting de ouders en het kind. In dit kader is door de raadsheren tevens aan de orde gesteld dat deze motivatie voor het kind ook op de langere termijn belangrijk kan zijn, bijvoorbeeld wanneer het kind op latere leeftijd de beschikking leest.

Deskundigen

Ook de deskundigen zijn het erover eens dat de voornoemde doelen van het ouderschapsonderzoek nog steeds gelden. Daarbij komt naar voren dat de druk van rapportage ouders helpt om zich in te zetten om tot een oplossing te komen. Tegelijkertijd wordt ook genoemd dat de druk van rapportage in sommige gevallen averechts werkt omdat het leidt tot onveiligheid: partijen wegen elk woord omdat zij weten dat er gerapporteerd gaat worden. Als er geen overeenstemming wordt bereikt geeft de rapportage de rechter belangrijke informatie om een beslissing te nemen waardoor de juridische strijd (althans voorlopig en mogelijk definitief) stopt, wat ook een belangrijke uitkomst is, zo geven de deskundigen aan.

3.3 Aanpak en kosten van het ouderschapsonderzoek

In dit onderdeel is gesproken over hoe het ouderschapsonderzoek wordt uitgevoerd, de ervaringen met regievoering tijdens het ouderschapsonderzoek, en het maximale factuurbedrag.

Raadsheren

Volgens de raadsheren wordt in de meeste gevallen een raadsheer-commissaris benoemd, die de voortgang bewaakt en als aanspreekpunt voor de deskundige en partijen beschikbaar is. Deze wordt vermeld in de beschikking. Van de mogelijkheid van contact met de raadsheer-commissaris wordt volgens de raadsheren in bijzondere gevallen door deskundigen gebruik gemaakt, bijvoorbeeld wanneer ouders niet meewerken aan het onderzoek, wanneer het onderzoek uitloopt, of er vragen of problemen zijn rondom de financiering. Over het algemeen wordt het onderzoek echter geheel overgelaten aan de deskundige, aldus de raadsheren. Bij uitzondering wordt de deskundige voor de zitting opgeroepen. Soms zijn er advocaten die hun eigen mening hebben over de zaak en de deskundige willen spreken over de rapportage. Voor wat betreft vergoeding aan de deskundigen, vinden de raadsheren het maximale factuurbedrag (€4.500 per onderzoek) te weinig, met name wanneer in duo's gewerkt wordt, wat vaak het geval is². De raadsheren geven aan dat de bereidheid van deskundigen om ouderschapsonderzoeken te doen negatief beïnvloed wordt door de bekostiging, de klachtgevoeligheid en de incidentele discussies met advocaten op zitting over de inhoud van het rapport.

Deskundigen

De deskundigen geven aan dat het ouderschapsonderzoek hen grote vrijheid geeft met betrekking tot hun werkwijze, maar tegelijkertijd ervaren zij een zeer grote verantwoordelijkheid jegens de betrokken ouders en kind(eren). De deskundigen vinden dat zij zorgplicht hebben: dat zij ervoor moeten zorgen dat de situatie beter, of op zijn minst niet slechter, wordt terwijl de kans op verdere escalatie tijdens of na het onderzoek in dergelijke complexe zaken juist groot is. Ook de formulering en advisering in de rapportage moet volgens hen daarom zeer zorgvuldig gebeuren. Er is sprake van een grote klachtgevoeligheid bij het ouderschapsonderzoek, zo geven zij aan. Bovendien zijn beroepsverenigingen vaak niet goed op de hoogte van het ouderschapsonderzoek wat de behandeling van klachten lastig en tijdrovend maakt, volgens de deskundigen.

De deskundigen merken op dat de onderzoeker stevig in zijn/haar schoenen moet staan; de zaken gaan zoals gezegd "onder je huid zitten". Om deze redenen werkt een duo-benoeming voor een aantal (maar niet alle) deskundigen goed omdat men steun aan elkaar heeft en in de gesprekken samen sterker staat. Ook wordt door

2. Noot: Bij duo-benoemingen delen de deskundigen de vergoeding van maximaal €4500.

enkele deskundigen genoemd dat er tegenover twee ouders meer evenwicht, en overwicht, bestaat als er twee onderzoekers aan tafel zitten en dat de interactie tussen de twee deskundigen een voorbeeldfunctie kan vervullen voor de ouders. Echter, de deskundigen zijn het erover eens dat zowel enkelvoudige als duo-benoemingen mogelijk moeten zijn, afhankelijk van de onderzoeksvraag en de preferenties van de deskundige. De deskundigen zien in principe altijd het kind, tenzij er redenen zijn om dit niet te doen (bijvoorbeeld wanneer het conflict over financiën gaat).

De deskundigen vinden de vergoeding van €4.500 per onderzoek erg laag mede in het licht van de grote verantwoordelijkheid, de klachtgevoeligheid en de tijdsinvestering (30-40 uur per onderzoek, per deskundige). Dit geldt zeker bij duo-benoemingen die de vergoeding bij dezelfde tijdsinvestering moeten delen (bijvoorbeeld: bij een duo-benoeming die in 30 uur afgerond kan worden verdient de deskundige €75 per uur, excl. BTW). De deskundigen geven aan dat zij een groot verantwoordelijkheidsgevoel hebben en de tijd die zij besteden aan het onderzoek en de rapportage vooral laten afhangen van wat er nodig is in de zaak, niet van wat er vergoed wordt. De deskundigen geven aan behoefte te hebben aan meer inhoudelijk, procedureel overleg met het hof, bijvoorbeeld om van tevoren duidelijkheid te krijgen over de vragen. Zij geven aan dat er soms een contactpersoon bekend is (bijvoorbeeld in Den Haag), maar soms ook niet (bijvoorbeeld in Arnhem). Zij ervaren voor wat betreft overleg grote terughoudendheid vanuit het hof en melden dat deze de afgelopen jaren is toegenomen. De deskundigen voelen zich om die reden, zeker bij klachtgevoelige zaken, soms onbeschermd. Deskundigen ontvangen de eindbeschikking niet standaard terwijl hier wel behoefte aan is, voor het eigen leerproces en als terugkoppeling over de rapportage zodat men weet wat de rechter nodig heeft om een beslissing te kunnen nemen.

3.4 Deskundigen

Er is gesproken over de kwaliteit en het aantal beschikbare deskundigen in elke regio en of raadsheren en deskundigen goed kunnen werken met de vragen die gesteld worden in het ouderschapsonderzoek.

Raadsheren

Vanuit de hoven Amsterdam, Den Bosch en Den Haag brengen de raadsheren naar voren dat er weinig deskundigen beschikbaar zijn voor ouderschapsonderzoek. In

Arnhem-Leeuwarden volstaat het aantal deskundigen. Raadsheren willen niet telkens dezelfde deskundigen vragen en in Den Haag worden deskundigen vaak ingezet als bijzondere curator, waardoor ze minder beschikbaar zijn voor het ouderschapsonderzoek. Wanneer er te weinig deskundigen beschikbaar zijn moet soms worden uitgeweken naar een andere regio, wat nadelig is i.v.m. reistijd en -kosten. Ook is er soms een wachttijd wanneer er geen geschikte deskundige beschikbaar is. Het gebeurt echter nooit dat een ouderschapsonderzoek niet uitgevoerd wordt vanwege een gebrek aan deskundigen. Wel wordt geopperd om na te gaan of de groep van deskundigen nog volstaat en hoe deze kan worden vergroot.

Volgens de raadsheren hebben de deskundigen bij uitstek de ervaring en professionele kwaliteiten om inzicht te krijgen in het functioneren van de ouders en in dergelijke ingewikkelde zaken iets te kunnen zeggen over de situatie van het kind. Deskundigen worden vanwege deze kwaliteiten in enkele gevallen ook weleens benoemd als bijzondere curator in complexe zaken. Men is het erover eens dat deskundigen ervaring moeten hebben met mediation, bij voorkeur een psychotherapeutische achtergrond hebben en tevens inzicht moeten hebben in de juridische aspecten van de zaak.

Raadsheren kunnen doorgaans goed werken met de standaardvragen, waarop zij kunnen variëren en welke zij nader kunnen specificeren. Tevens is er ruimte voor de deskundige om zelf zaken op te merken of toe te voegen over de zaak (laatste vraag). De hoven verschillen in de mate waarin er overleg over de vraagstelling plaatsvindt met de deskundigen. Soms vindt er van tevoren informele uitwisseling met de deskundige plaats over de vragen die in het desbetreffende onderzoek van belang zijn. Dit wordt niet als probleem gezien, mits dit transparant gebeurt en er voor partijen ruimte bestaat om zich daarover uit te laten.

Deskundigen

De deskundigen geven aan dat, in geval van een tekort aan deskundigen, het uitwijken naar een andere regio voor ouders een belemmering kan zijn. Bovendien wordt benoemd dat vaak dezelfde (succesvolle) deskundigen worden gevraagd. Indien de wens bestaat om de groep van deskundigen te vergroten, moet volgens hen het werk dat met een ouderschapsonderzoek is gemoeid aantrekkelijker gemaakt worden. Het gaat dan om het aantal uren dat beschikbaar is voor het onderzoek, de bescherming door de beroepscode en de bekostiging.

3.5 Deskundigenbericht

Er is gesproken over de wijze waarop gerapporteerd wordt door de deskundigen, of de deskundigen de vragen die worden gesteld altijd kunnen beantwoorden, en op welke wijze er gebruik wordt gemaakt van het rapport bij het nemen van de beslissing.

Raadsheren

Volgens de raadsheren moet het rapport inzicht verschaffen in waarom de zaak is vastgelopen en zichtbaar maken wat de onderliggende gedragspatronen van de ouders zijn. Voor de rechter is deze informatie belangrijk om een beslissing te nemen. Kennis over het functioneren van de ouder kan ervoor zorgen dat het kind bijvoorbeeld op de beste plek geplaatst wordt. De beslissing is met een rapport beter te verantwoorden en het belang en de ontwikkeling van het kind is daarbij altijd leidend, aldus de raadsheren. Duidelijke conclusies en concrete adviezen zijn wenselijk in de rapportage. Daarnaast is het nuttig als er praktische aanwijzingen gegeven worden, zoals bijvoorbeeld wat voor de desbetreffende ouders wel en wat zeker niet werkt. Bijvoorbeeld: “deze ouders moeten niet teveel met elkaar communiceren” of “deze ouders kunnen niet overleggen over vakanties”. Volgens de raadsheren is de kwaliteit van de rapporten wisselend. Niet alle rapporten bevatten een concreet advies, duidelijke conclusies en een samenvatting. Het advies van de deskundige hoeft niet altijd gevolgd te worden, maar de rechters zijn het erover eens dat het inzicht biedt, ook omdat vaak meerdere richtingen voor vervolg gegeven worden.

Deskundigen

De deskundige wordt door de rechter gevraagd in de rapportage uitspraken te doen over de voorliggende zaak en concrete adviezen te geven. Deskundigen moeten zich echter houden aan de regels van de beroepscode en kunnen alleen *beschrijvende* uitspraken doen, en daarop gebaseerde adviezen geven, en hooguit nader (forensisch psychiatrisch) onderzoek adviseren³. Volgens de deskundigen moeten raadsheren zich bewust zijn van deze begrenzingsen. De klachtgevoeligheid van het ouderschapsonderzoek wordt als een lastig spanningsveld ervaren door de deskundigen.

3. Feitelijke uitspraken over psychologische constructen (bijvoorbeeld autisme) kunnen volgens de beroepscode alleen gedaan worden wanneer er diagnostiek is gepleegd, wat de deskundige niet kan en mag doen tijdens het ouderschapsonderzoek.

3.6 Effectiviteit van het ouderschapsonderzoek

Hoe schat men de effectiviteit van het ouderschapsonderzoek in, als het gaat om het stoppen van de strijd, de verbetering in de relatie tussen de ouders, en het informeren van de rechter?

Raadsheren

Met betrekking tot het aantal zaken waarin overeenstemming wordt bereikt bestaan er grote verschillen tussen de hoven, aldus de raadsheren. Waar in Den Haag in ongeveer 50% van de zaken tot overeenstemming wordt gekomen volgens de raadsheren, is dit in Amsterdam sinds 2015 (7 zaken) nog niet het geval geweest. Het is volgens de raadsheren moeilijk vast te stellen waardoor partijen in Amsterdam niet tot overeenstemming zijn gekomen ten tijde van het onderzoek.

Wel zijn raadsheren het erover eens dat het onderzoek van onschatbare waarde is met betrekking tot informatievoorziening voor de rechter en de ouders. Het onderzoek helpt rechters bij het nemen van de beslissing. Bovendien komt het voor dat er weliswaar geen overeenstemming is bereikt maar dat de deskundige wel positieve veranderingen benoemt, bijvoorbeeld dat de ouders op onderdelen afspraken met elkaar kunnen maken of meer begrip hebben voor het standpunt van de andere ouder. Dit wordt door de raadsheren ook gezien als een nuttige uitkomst. De kans dat ouders, die langdurig hebben geprocedeerd en reeds meerdere interventies hebben ondergaan, tot een volledige oplossing komen door het ouderschapsonderzoek is in de ogen van de raadsheren erg klein. De meerwaarde ten opzichte van andere interventies is volgens de raadsheren vooral dat de deskundige meer boven water krijgt en dat dit de rechter waardevolle informatie geeft voor het nemen van de beslissing. Hierdoor kan de rechter de beslissing bovendien beter motiveren. Raadsheren hebben geen inzicht in de mate waarin de situatie van het kind na het ouderschapsonderzoek verbetert, omdat zij ouders doorgaans niet terug zien nadat de beslissing genomen is.

Dat ouderschapsonderzoeken in veel gevallen geen overeenstemming tot gevolg hebben is voor sommige raadsheren een reden om kritisch te blijven voor wat betreft het inzetten van het ouderschapsonderzoek omdat het voor partijen een belastende interventie is. Ouders worden met elkaar geconfronteerd in een situatie waarin ze in veel gevallen niet meer met elkaar willen worden geconfronteerd. Dit kan de situatie in sommige gevallen verergeren. Het doel moet niet zijn om ouders koste wat kost te

laten communiceren, aldus de raadsheren. Volgens hen kan *parallel ouderschap*, waarbij de ouders onafhankelijk van elkaar invulling geven aan het ouderschap en alleen via bijvoorbeeld een gezinsvoogd met elkaar communiceren over het kind, soms een oplossing zijn die rust geeft in de situatie.

Deskundigen

Het ouderschapsonderzoek brengt volgens de deskundigen vaak wel enige beweging tussen de ouders teweeg. Hun inschatting is dat in ongeveer de helft van de gevallen de negatieve spiraal doorbroken kan worden en er enige communicatie op gang komt. Dit gaat vaak om basale omgangsvormen: ouders die elkaar een hand geven, aankijken, met elkaar praten of een normaal bericht aan elkaar sturen. Volgens de deskundigen is het grote voordeel van het ouderschapsonderzoek dat de deskundige de ouders met een frisse blik benadert, waardoor ouders zich *gezien* voelen. Vaak voelen ouders zich gefrustreerd over, en hebben ze zich verloren in, de juridisering van hun zaak en alles wat is opgeschreven en overgenomen in beschikkingen en rapporten. Dat de deskundige met eigen waarneming kijkt hoe de situatie is, wat ouders en kind nodig hebben en wat er gedaan kan worden om de situatie te verbeteren, geeft ouders weer een gevoel van zelfbeschikking, aldus de deskundigen. Dit besef is vaak een kantelpunt, dat overigens wel afhangt van de mogelijkheden die ouders hebben. Een ander kantelpunt is dat bepaalde pijnpunten besproken kunnen worden, wat ouders veel inzicht kan geven volgens de deskundigen.

Tegelijkertijd geven ook de deskundigen aan dat "beweging" twee kanten op kan gaan: positief of negatief. In sommige gevallen escaleert de strijd tijdens het ouderschapsonderzoek. Maar ook dan geeft het onderzoek volgens deskundigen belangrijke informatie over de dynamiek in het conflictpatroon tussen de ouders. Wanneer dit goed beschreven wordt in het rapport kan dit de rechter helpen bij een betere beslissing. Er wordt daarom geconcludeerd dat het ouderschapsonderzoek altijd nuttig is. De kracht van de gesprekken tijdens het ouderschapsonderzoek is dat er aandacht is voor de menselijke, in plaats van alleen de juridische, kant van de zaak.

3.7 Toekomst van het ouderschapsonderzoek

Hoe ziet men de toekomst van het ouderschapsonderzoek en zou het moeten worden aangeboden bij de rechtbanken?

Raadsheren

De raadsheren zijn het erover eens dat het ouderschapsonderzoek van toegevoegde waarde is en dat het in de toekomst als instrument beschikbaar moet blijven. De consensus is dat het ouderschapsonderzoek gemist werd in de jaren tussen de pilot en 2015. Op de vraag of het ouderschapsonderzoek ook aangeboden moet worden in eerste aanleg, om zodoende eerder in te grijpen in escalerende zaken, reageren de raadsheren in beginsel positief. Er wordt beargumenteerd dat het ouderschapsonderzoek in een vroeger stadium misschien wel belangrijker en effectiever is. Er zijn volgens hen veel zaken die vastlopen tijdens een procedure bij de rechtbank en die baat zouden hebben met het ouderschapsonderzoek. Wellicht kan het ouderschapsonderzoek óók als laatste middel in de eerste aanleg worden gebruikt zodat het traject voor hoger beroep niet gestart hoeft te worden. Eerdere signalering van zaken waarbij het ouderschapsonderzoek toegepast kan worden lijkt de raadsheren dan ook een goed idee voor de toekomst. Vroegtijdige indicatoren voor problematische scheidingen zijn volgens de raadsheren dat er geen ouderschapsplan is, dat er weinig respect voor elkaar is tussen de ouders, dat men niet bereid is tot mediation, dat er meerdere procedures gestart zijn, dat er reeds een raadsonderzoek is uitgevoerd, of dat andere interventies reeds zijn uitgeprobeerd. Wel wordt genoemd dat rechters beter voorgelicht dienen te worden over welke interventies ingezet kunnen worden en wanneer welke interventie geschikt is.

Deskundigen

Alle aanwezigen vinden dat het ouderschapsonderzoek gecontinueerd moet worden en ook dat sommige zaken die nu bij de bijzondere curator terecht komen moeten worden doorverwezen naar het ouderschapsonderzoek. Zij zijn van mening dat ook in de toekomst behoefte zal zijn aan het ouderschapsonderzoek bij complexe scheidingen. Ook al komen ouders niet tot overeenstemming, elke zaak waarbij bereikt wordt dat er enigszins gecommuniceerd wordt tussen ouders kan veel ellende voor kinderen voorkomen. Ook zijn de deskundigen het erover eens dat het ouderschapsonderzoek eerder, bijvoorbeeld bij de rechtbank, zou moeten worden aangeboden (hoe eerder, hoe beter). Ouders worden uit elkaar gedreven door juridisering en de escalatiegraad loopt alleen maar verder op naarmate procedures langer duren. Eerdere interventie kan vaak meer opleveren in de ogen van de deskundigen, met name bij contactverlies met een ouder. Inzet via de rechtbanken vereist echter wel dat rechters beter op

de hoogte zijn van het ouderschapsonderzoek en wanneer welke interventie het beste kan worden ingezet, bijvoorbeeld door duidelijke richtlijnen op te stellen voor de diverse instrumenten en deze goed te communiceren naar rechters.

Conclusies en aanbevelingen

In dit follow-up onderzoek is het feitelijke gebruik van het ouderschapsonderzoek en het door raadsheren en gedragsdeskundigen gepercipieerde nut ervan in kaart gebracht. In dit hoofdstuk worden de conclusies van dit onderzoek beschreven en enkele aanbevelingen gedaan. Bij de bevindingen dienen enkele methodologische kanttekeningen in acht te worden genomen. De conclusies zijn gebaseerd op gesprekken met een beperkt aantal raadsheren en deskundigen. De ervaringen van de ouders zijn in dit onderzoek niet betrokken. Generalisaties moeten daarom met voorzichtigheid gedaan worden. Wel werden de ervaringen en meningen zoals gerapporteerd in dit onderzoek gedeeld door de ondervraagden en ondersteunen zij grotendeels de bevindingen uit het eerdere evaluatieonderzoek. Dit geldt ook voor de uitkomst van de ouderschapsonderzoeken (percentage gedeeltelijke of gehele overeenstemming) in de periode 2015-2017, maar vanwege het kleine aantal zaken in deze periode kunnen hieraan geen conclusies worden verbonden.

4.1 Conclusies

Inzet, kosten en uitkomst van het ouderschapsonderzoek

In vergelijking tot de pilot (2008-2011) is er in de periode 2015-2017 sprake van een sterke daling in aantal gelaste ouderschapsonderzoeken. De voornaamste reden hiervoor lijkt gelegen in miscommunicatie: raadsheren waren niet op de hoogte dat ouderschapsonderzoeken sinds 2015 weer uit 's Rijks kas gefinancierd werden. Een verdere reden die wordt genoemd is dat men voorzichtiger is geworden met het inzetten van het ouderschapsonderzoek, omdat het ouderschapsonderzoek belastend is voor partijen. Op basis van het kleine aantal zaken is geen verklaring te geven voor het geconstateerde verschil in inzet van het instrument tussen de hoven.

De kosten per gefactureerd onderzoek in de periode 2015-2017 zijn ten opzichte van de pilot iets gestegen, maar nog steeds onder de € 4.500 die maximaal mag worden gefactureerd. De totale kosten van de inzet gedurende 2015-2017 zijn ruim 2 ton. Uit het universitaire onderzoek in 2013 bleek dat in ongeveer de helft van de onderzochte gevallen ouders met behulp van de deskundige tot (gedeeltelijke) overeenstemming kwamen. Gegevens over de uitkomst van de ouderschapsonderzoeken in de periode 2015-2017 wijken hier niet duidelijk vanaf, maar de aantallen zijn te klein om hieraan harde conclusies te verbinden.

Ervaringen van gedragsdeskundigen en raadsheren met het ouderschapsonderzoek

Zaken die in aanmerking komen voor een ouderschapsonderzoek zijn volgens de geïnterviewde raadsheren en deskundigen *high conflict* zaken met een behoorlijke procesgeschiedenis, waar reeds meerdere interventies zijn ingezet maar die desondanks zijn vastgelopen en waar geen uitzicht is op een oplossing. Het ouderschapsonderzoek wordt gezien als zwaar middel dat wordt ingezet om enerzijds toe te werken naar overeenstemming en anderzijds inzicht te krijgen in de complexiteit van de zaak opdat de rechter een geïnformeerde en verantwoorde beslissing kan nemen. Het ouderschapsonderzoek beantwoordt volgens de raadsheren aan specifieke doelen die niet met de andere instrumenten bereikt kunnen worden: de focus op de problematiek tussen de ouders, de persoonlijke aanpak door een ervaren gedragsdeskundige, en de rapportage.

Zowel raadsheren als deskundigen zijn het erover eens dat het maximale factuurbedrag (€ 4.500 per onderzoek) te weinig is, gegeven de grote verantwoordelijkheid, klachtgevoeligheid en tijdsinvestering van deskundigen. Dit geldt met name wanneer in duo's gewerkt wordt, wat meestal het geval is. Bij de hoven Amsterdam, Den Bosch en Den Haag zijn volgens raadsheren (te) weinig deskundigen beschikbaar voor ouderschapsonderzoek. De bereidheid van deskundigen om ouderschapsonderzoeken te doen wordt volgens raadsheren negatief beïnvloed door de bekostiging, de klachtgevoeligheid en incidentele discussies met advocaten op zitting. Volgens de deskundigen zou het werk aantrekkelijker gemaakt kunnen worden voor wat betreft het aantal uren dat beschikbaar is voor het onderzoek, de bescherming door de beroepscode en de bekostiging.

Volgens de raadsheren wordt in de meeste gevallen een raadsheer commissaris benoemd, die de voortgang bewaakt en als aanspreekpunt voor de deskundige en

partijen beschikbaar is (dit wordt vermeld in de beschikking). Deskundigen geven aan behoefte te hebben aan meer overleg met het hof, bijvoorbeeld om duidelijkheid te krijgen over de vragen of bij klachtgevoelige zaken. Ook zouden zij graag willen worden geïnformeerd over de eindbeschikking.

Het deskundigenbericht moet volgens de raadsheren inzicht verschaffen in waarom de zaak is vastgelopen en in de onderliggende gedragspatronen van de ouders. Duidelijke conclusies en adviezen zijn daarbij wenselijk. Voor de rechter is deze informatie belangrijk om een beslissing te nemen en te kunnen motiveren. Deskundigen moeten zich echter houden aan de regels van de beroepscode en kunnen alleen *beschrijvende* uitspraken doen en daarop gebaseerde adviezen geven. Er is sprake van een grote klachtgevoeligheid waar in de rapportage rekening mee gehouden moet worden.

Met betrekking tot het aantal zaken waarin overeenstemming wordt bereikt zijn er verschillen tussen de hoven, maar de aantallen zijn in de periode 2015-2017 te klein om hieraan conclusies te verbinden. Raadsheren en deskundigen zijn het erover eens dat het ouderschapsonderzoek van grote waarde is. Ten eerste helpt de rapportage de rechter bij het nemen van een geïnformeerde en verantwoorde beslissing. Ten tweede zien zowel raadsheren als deskundigen regelmatig positieve veranderingen tussen de ouders, ook in gevallen waar geen overeenstemming is bereikt. Ten derde draagt het ouderschapsonderzoek volgens de deskundigen bij aan zelfbeschikking en dejuridisering. Tegelijkertijd noemen zowel raadsheren als deskundigen dat men kritisch dient te blijven voor wat betreft het inzetten van het ouderschapsonderzoek omdat het voor partijen een belastende interventie is. De meerwaarde ten opzichte van andere interventies is volgens hen vooral dat het ouderschapsonderzoek inzicht en informatie geeft voor het nemen van de beslissing.

Zowel raadsheren als deskundigen zijn het erover eens dat het ouderschapsonderzoek van grote toegevoegde waarde is en dat het in de toekomst als instrument beschikbaar moet blijven. Ook zijn raadsheren en deskundigen het erover eens dat het ouderschapsonderzoek eerder, bijvoorbeeld bij de rechtbank, zou moeten worden aangeboden omdat de escalatiegraad toeneemt naarmate procedures langer duren. Inzet via de rechtbanken vereist echter wel dat rechters op de hoogte zijn van het ouderschapsonderzoek en wanneer welke interventie het beste kan worden ingezet.

4.2 Aanbevelingen

De ondervraagde deskundigen en raadsheren rapporteren overwegend positieve ervaringen met het ouderschapsonderzoek. Het ouderschapsonderzoek beantwoordt aan specifieke doelen die niet met de andere instrumenten bereikt kunnen worden. De meerwaarde is vooral dat het ouderschapsonderzoek inzicht geeft in de problematiek van de ouders en informatie geeft voor het nemen van een verantwoorde beslissing. Daarnaast nemen de ondervraagde raadsheren en deskundigen regelmatig positieve veranderingen tussen de ouders waar. Daarom verdient het continueren van het ouderschapsonderzoek aanbeveling. Duidelijke communicatie en informatievoorziening richting de hoven ten aanzien van de inzet en financiering van het ouderschapsonderzoek is daarbij evenwel onontbeerlijk.

Tegelijkertijd kunnen er op basis van de resultaten enkele belangrijke verbeterpunten geformuleerd worden. Ten eerste is het van belang om te onderzoeken of (en hoe) de groep van deskundigen kan worden behouden en eventueel worden uitgebreid (met name in de regio Amsterdam, Den Bosch en Den Haag). Verder is er duidelijk sprake van een spanningsveld tussen de verantwoordelijkheden en de uren die deskundigen besteden aan een ouderschapsonderzoek en de vergoeding die daar tegenover staat. Naast een hogere vergoeding wordt een betere bescherming door de beroepscode als belangrijke aanbeveling gedaan om de huidige groep van ervaren deskundigen te behouden en te vergroten.

Het verdient aanbeveling om duidelijke richtlijnen op te stellen voor de diverse instrumenten, bijvoorbeeld in de vorm van een stappenplan of stroomdiagram en deze te communiceren richting rechters en eventueel advocaten (d.m.v. een cursus of studiedag). Meer overleg en uitwisseling tussen rechters en deskundigen om over en weer tot een beter begrip van de inzet en uitkomst van het ouderschapsonderzoek te komen zou het ouderschapsonderzoek ten goede komen. Daarbij dient tevens een duidelijk(er) onderscheid gemaakt te worden tussen de taken van, en zaken voor, de bijzondere curator en voor het ouderschapsonderzoek.

Ten slotte is een aanbeveling om te onderzoeken of het ouderschapsonderzoek in eerste aanleg zou kunnen worden aangeboden. Dit vereist echter wel dat rechters goed op de hoogte zijn van het ouderschapsonderzoek en wanneer welke interventie het beste kan worden ingezet.